

Mystika (*tasawwuf*) a „lidový“ islám

Islám – JS 2017 (4. květen 2017 10:50 - 14:05)
Attila Kovács - Ústav religionistiky MUFF Brno

Prameny

- BAJÁTOVÁ, Moždeh, DŽAMNIJÁ, Mohammad Alí, *Příběhy z pouští a zahrad. Moudrosti a příběhy ze života nejznámějších súfijských mistrů*, Praha, Portál, 1999.
- AL GHAZÁLÍ, Abú Hámid, *Ghazálího výklenek světél*, Praha, Academia, 2012.
- HAFÉZ, *Poklad perské poezie*, Praha, Pragma, 2003.
- HAFEZ zo Šírazu, *Za ranného šera pohladit' ružu šiel som*, Bratislava, Mayor s.r.o., 2015.
- *Slova mystika Al-Halládže - Myšlenky súfismu* (ed. Annemarie Schimmel), Praha, Vyšehrad, 2002.
- *Hledání pravdy a krásy: Antologie perské literatury*, Praha, DharmaGaia, 2005.
- RÚMÍ, Džaláleddín, *159 súfijských povídek. Klenot světové literatury*, Praha, Dobra, 2003.

- RÚMÍ, Džaláleddín Balchí, *Masnaví*, Praha, Protis, 1995.
- RÚMÍ, Molana Džalal-oddín Balchí, *Pečať lásky. Výber z perzskej mystickej poézie*, Praha, Gabriela Holčíková Valehrachová, 2015.
- AL-SUHRAWARDI, Hazrat Shihabuddin Yahya, *The Shape of Light (Hayakal al-Nur)*, Louisville, Fons Vitae, 1998.

Literatúra

- ABRAHAMOV, Binjamin, *Divine Love in Islamic Mysticism: The Teachings of Al-Gazzâlî and Al-Dabbâgh*, New York - London, Routledge, 2003.
- BRUIJN, J. T. P. de, *Persian Sufi Poetry: An Introduction to Mystical Use of Classical Poems*, Richmond, Curzon Press, 1997.
- CORBIN, Henry, *Tvůrčí imaginace v súfismu Ibn Arabího*, Praha, Malvern, 2010.
- DEÁK, Dušan, *Indickí svätci medzi minulosťou a prítomnosťou*, Trnava, FF Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2010.

- DEÁK, Dušan & PIRICKÝ, Gabriel & SLOBODNÍK, Martin(eds.), *SúčasnÉ podoby súfizmu od Balkánu po Čínu*, Bratislava, Univerzita Komenského, 2010.
- GEAVES, Ron & DRESSLER, Markus & KLINKHAMMER, Gritt (eds.), *Sufis in Western Society: Global Networking and Locality*, London – New York, Routledge, 2009.
- KARAMUSTAFA, Ahmet T., *Sufism: The Formative Period*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2007.
- KROPÁČEK, Luboš, *Súfismus. Dějiny islámské mystiky*, Praha, Vyšehrad, 2008.
- KŘÍŽEK, Daniel, *Taríqa naqšbandíja haqqáníja: islámská mystická duchovní nauka v teorii a praxi*, Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, 2014.
- NAFÁSÍ, Azíz bin Mohammed, *Průvodce poutníka na cestě za nejzazším cílem: Úvod do súfismu*, Praha, Volvox Globator 2007.

- OSTŘANSKÝ, Bronislav, *Dokonalý člověk a jeho svět islámské mystiky*, Praha, Orientální ústav AV ČR, 2004.
- OSTŘANSKÝ, Bronislav, *Hledání skrytého pokladu*, Praha, Orientální ústav AV ČR, 2008.
- PURAFZÁL, Hále & MONTGOMERY, Roger, *Haféz. Poklad perské poezie. Učení filozofa lásky*, Praha, Pragma, 2003.
- RENARD, John, *The A to Z of Sufism*, Lanham – Plymouth, The Scarecrow Press, 2009.
- SCHIMMEL, Annemarie, *The Mythical Dimensions of Islam*, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1975.
- SCHIMMEL, Annemarie, *As Through a Veil: Mystical Poetry in Islam*, New York, Columbia University Press, 1982.
- SMITH, Margaret, *Studies in Early Mysticism in the Near and Middle East*, Oxford, Oneworld, 1995.
- VITRAY-MEYEROVITCH, Eva, *Rúmí a súfismus – úvod do islámské mystiky*, Praha, CAD, 1993.

Islámská mystika: základní pojmy

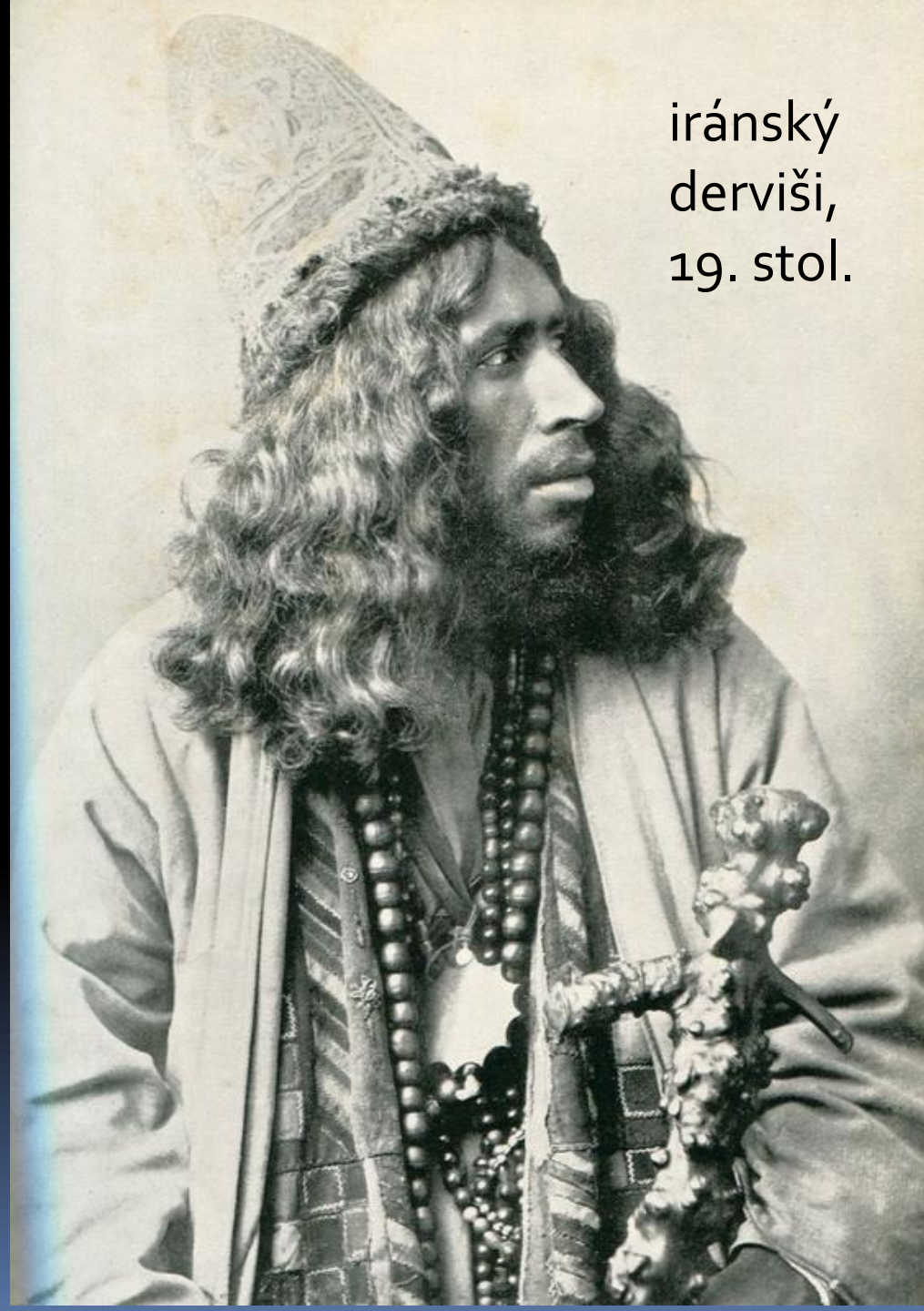
- Islámská mystika je „osobní cestou“ k Bohu.
- Hlavním cílem je přiblížit se Bohu, splynut s Bohem, rozplynut se v Boží jednotě (*tawhíd*).
- Předmětem islámské mystiky je intuitivní, skryté, ezoterické poznání – *ma^ʿárifa*.

Súfismus (*tasawwuf*)

súf – hrubá ovčí vlna

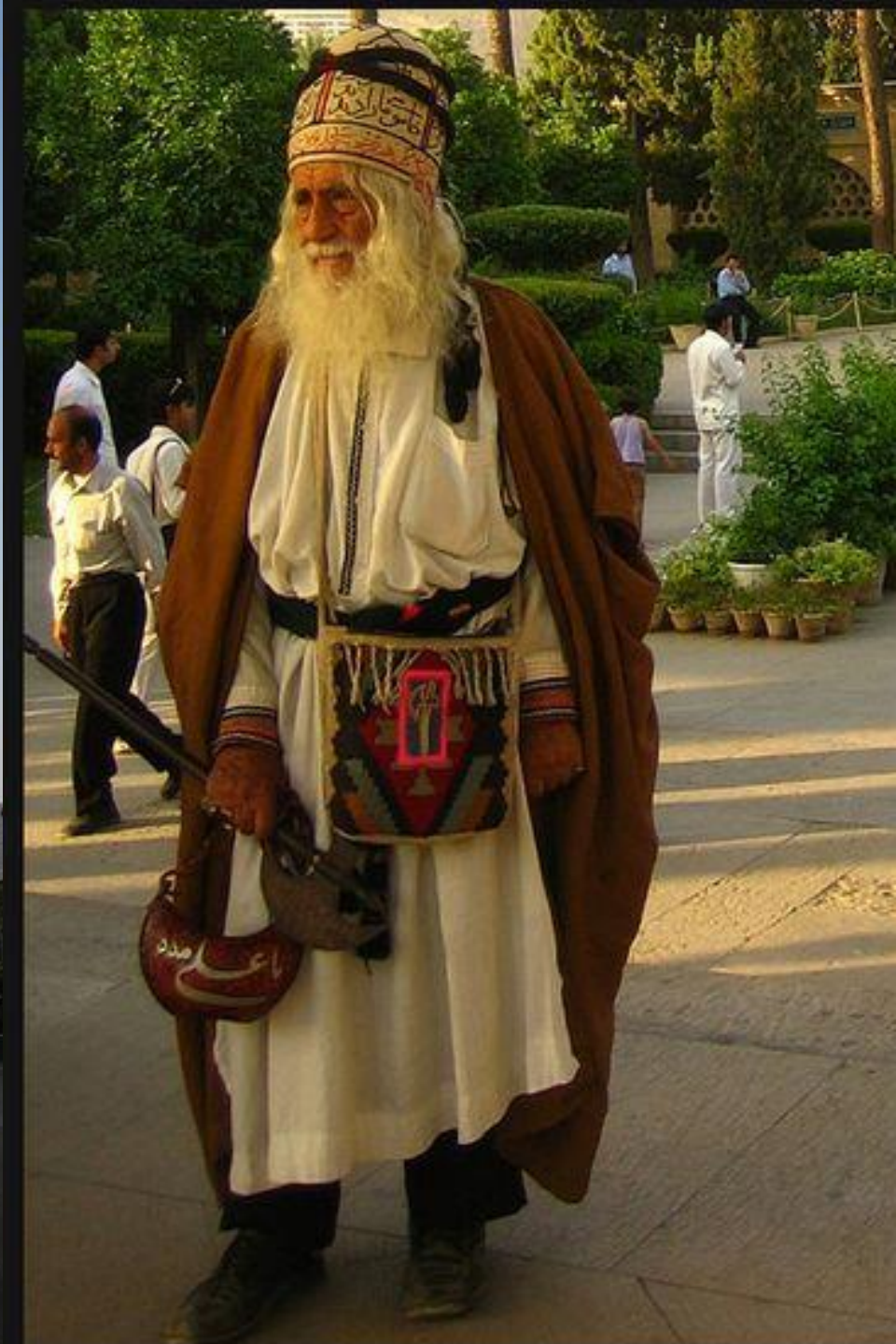
(možné jiné významy např. *suffa* – lavička, řada, *safí* – čistý, řec. *sofos* – moudrý a pod.)

súfí – „mystik“ (tur. / pers.: *derviš*), jiné výrazy: *fakír*, *sálik*, *násik*, *záhid*, *bakká*

iránský
derviši,
19. stol.

současní
iránský
derviši

kaškúl, nádoba
pro milodary

- **šajch** (šejk) „mistr“
(tur. *bábá*, pers.: *pír*),
sídí, *marabut* / *murábit*
(sev. Afrika)
- „náš učitel“ –
mawlaná, *maulá*,
muláj (sev. Afrika),
mevlana (tur.)

mistr (*muršid*), učeň /
student (*muríd*) a proces
tradování

„Boží milost“ (*rahma*)
a ezoterické požehnání
(*baraka*)

Hlavní postupy a techniky

- Různé extatické a entatické techniky: cvičení (*azkar*), hudba, zpěv, tanec (*samáʿ*), mystická extáze (*ghalaba*), individuální modlitba (*wird*), extatické výkřiky (*šath*) a pod.
- Súfijská „cesta“ (*taríqa*) se skládá z různých stavů (*ahwál*) a zastávek (*maqámát*), prototypem je Muhammadova noční cesta.
- *zuhd* – askeze
- *dhikr* – mystická „seance“
- *fanáʿ* – rozplynutí v Boží jednotě

بال هر بکشتاید باز آشیان در زوایای آن نشسته کند. چون شیخ قدس سره رفتی از رازی که عزیز
 آن عیان نبود بشود بی اختیار از وی لغزه صادر شد که صدای آن تا کسی تعریفی تابی بود و صحبت
 دین و دنیا که حاضر بودند و سر آسمان حضرت شدند و شیخ در سماع رفت و دو جبر رویی غالب شد و عبادت

از اطراف و زوایای جامع متوجس شدند و آن غلو و غلبه و از دام خلافتی از مردوزن و از سوز
 قوالان شیخ الحان در حال بودند و نزدیک بود که اهل مجلس از پا در آیند و از خود بیخود شوند و از این جهت

Historický vývoj

- Formování islámské mystiky (Egypt, Irak, středná Ázia). Vplyvy křesťanství, buddhizmu a hinduizmu.

Irácká škola

- **Hasan al-Basrí** (z. 728)

prvý mystik, pocházel z Medíny a odvolával se na tamější tradici pocházejícího údajně od M.

- **al-Halládž**, al-Husajn ibn Mansúr (z. 922)

perský mystik, byl popraven za svůj výrok:
aná al-Haqq (já jsem Pravda)

- **Rábi'a al-Adawíja** (z. 801)

prvá mystička, poetka a filozofka

Hrobka Hasana al-Basrího,
Zubajr, Irák

poprava
al-Halládže,

moghulská
miniatura,
17. stol.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
مَرْقَدُ مَنَسُورِ الْحَلَّاجِ

مَرْقَدُ
أَبِي الْمُنْتَهَبِ
بِرِمْضُورِ الْحَلَّاجِ
قَرْنِ الدَّسْرَةِ
١٩٢٢ هـ - ١٣٤١ م

Hrobka Mansúra
al-Halládže, Bagdád

Hrobka Rábi'a al-Adawíje
Olivová hora, Jeruzalém

- **Ibn ʿArabí, Muhjí ad-Dín (z. 1240)**

Arab z Andalusie, putoval do Mekky a potom do Damašku, ústředním motivem jeho učení je mystická láska (*al-mahabba al-haqíqíja*) je opakem světské lásky:

Óda

„Když jsem byl před časem v příznivém duševním rozpoložení [tak jsme jsi řekl] když není jedno náboženství tak jsou náboženství mnohé, a moje srdce se stalo schopné přijat jakoukoliv formu. Stalo se klášteřem pro mnicha, slávou pro modly, pastvou pro gazely, Kaʿbou pro poutníka, je tabulemi Tóry, je Koránem. **Láska je vírou, kterou vyznávám**, jakýmkoliv směrem otočí své velbloudy, tak moje víra stále zůstává jedině pravá.“

Kamene modrosti (*Fusús al-hikam*)

Mekkánské iluminace (*al-Futúhát al-makkíja*)

Mešita a hrobka
Ibn ʿArabího, Damašk

الله

محل الرجال

الله

الله

▪ Rúmí

„mevlana“ Džalál
ad-Dín al-Balchí
(z. 1273)

Pocházel z Balchu
(Afganistan) odkud
před Mongoly utekl
do Koniye. Tvrdil, že
lásky a radost
transcendují každé
utrpení, a nic není
absurdní.

Díván (zbírka básní)

Masnáwí

وصدومبارکی شرح المرنشج لك صبرك ایلد ارض الله واسعة اولمش ایدی لاجرم تشنه
 دم اوردی وهر کون بلکه هر ساعت قدر زیاده ککک استعدا سین ایلدی مولانا شمس الدین
 بوجو ایدن خوشحال اولوب فریاد ایوب پهوش دوشدی مولانا استردن ایوب شاگرد له پوزدی
 آئی کتوروب مدرسه یه ایلتدیله و مولانا شمس الدینک باشین زانوسی اوزرنه قومش ایدی

تا کافاقته بولدی اندن الیند و قوب منزله کوزدی اندنضکم برخلوته یکروب صوم ایلله
 اوچ آی منزوی اولدیله کلاصلا بر فرزد اول خلوته کلمکه قادرا اولدی و بعضا نقل ایلشردی
 که مولانا شمس الدین چونیکم قونیه یه کلوب مولانا جلال الدینک خدمتینه کلدکه ده مولانا
 صفه اوزره برحوض کارنده جلوس ایلشرا ایدی ورنجه کتاب اوکده قومش ایدی شمس الدین

Mevlavi tekke, Koniya

یا حضرت مولانا
۱۲۸۳

سید محمد تقی میرزا

سید محمد تقی میرزا

وَاللَّهُ يَدْعُ إِلَى تَرْكِهَا وَاللَّهُ يَهْدِي لِمَنْ يَشَاءُ سُبُلًا مُسْتَقِيمًا
عَلَى مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
وَاللَّهُ يَدْعُ إِلَى تَرْكِهَا وَاللَّهُ يَهْدِي لِمَنْ يَشَاءُ سُبُلًا مُسْتَقِيمًا

توسیع مقام علمائے
یا حضرت سبط العالی

توسیع مقام علمائے
یا حضرت مولانا
توسیع مقام علمائے

GÜNEŞ KATES

İMİMEDDİN
1292
MÜRİDİ VE
HOCASIDIR

النبی محمد

VÂCİD CELEBİ
SULTAN VELEDİN OĞLU
VEFATI 1982

SALAHİDİN ZEKERİYÂ
VEFATI 1292

سر اول عزت مجانبه و بره قلعه سلام
 اسید بیس انی جمله عجم روم عرب عرب ما
 سلام اولسین در صف بنده ای قلعه سین
 کسین مرخصا اهلا سز کند غایت اقصا

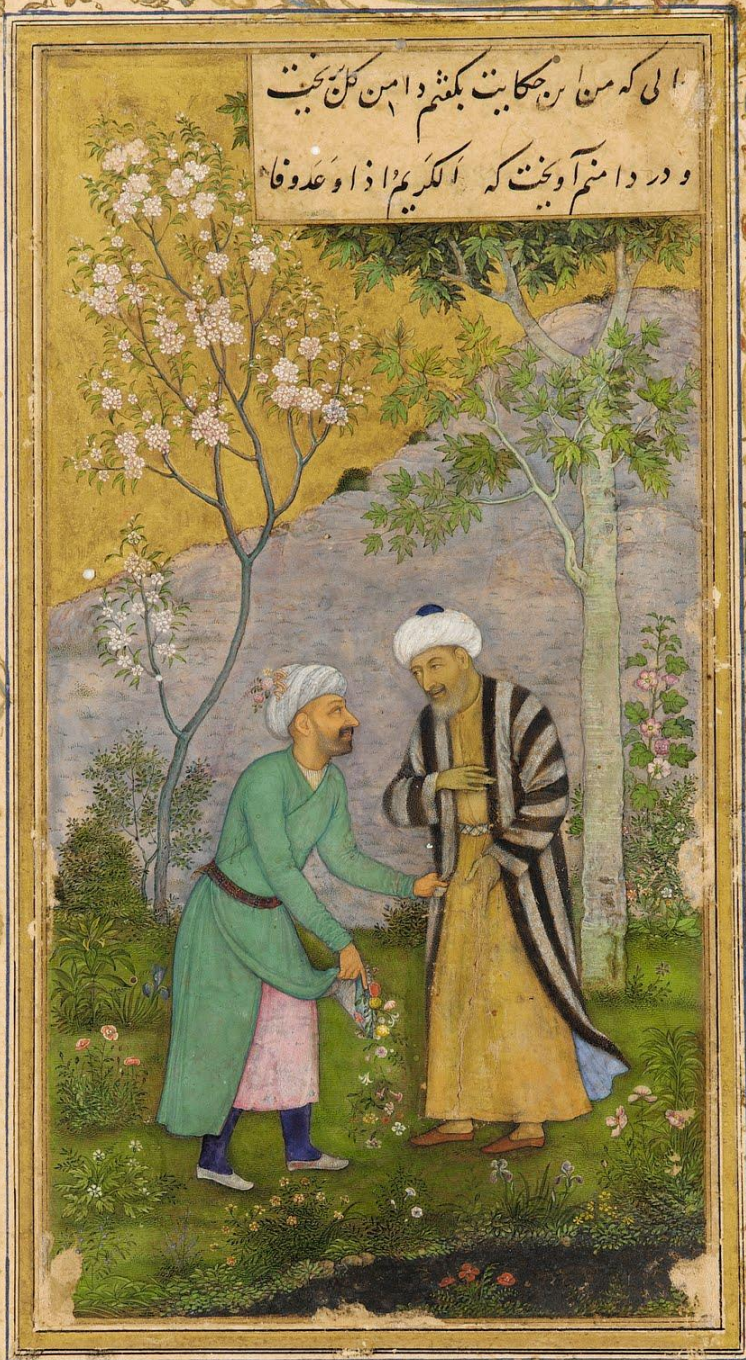
چو در سر خطاب آید خطابی مستطاب آید
 بگر کشف حجاب آید تجلی المیه اجلا

- Sa^ˆdí,
Abú ˆAbdalláh
Mushaffir ad-Dín
Širází
(z. 1283)

perský mystický
báseník ze Širázu

Hlavní básnické sbírky:

Bostán

Golestán

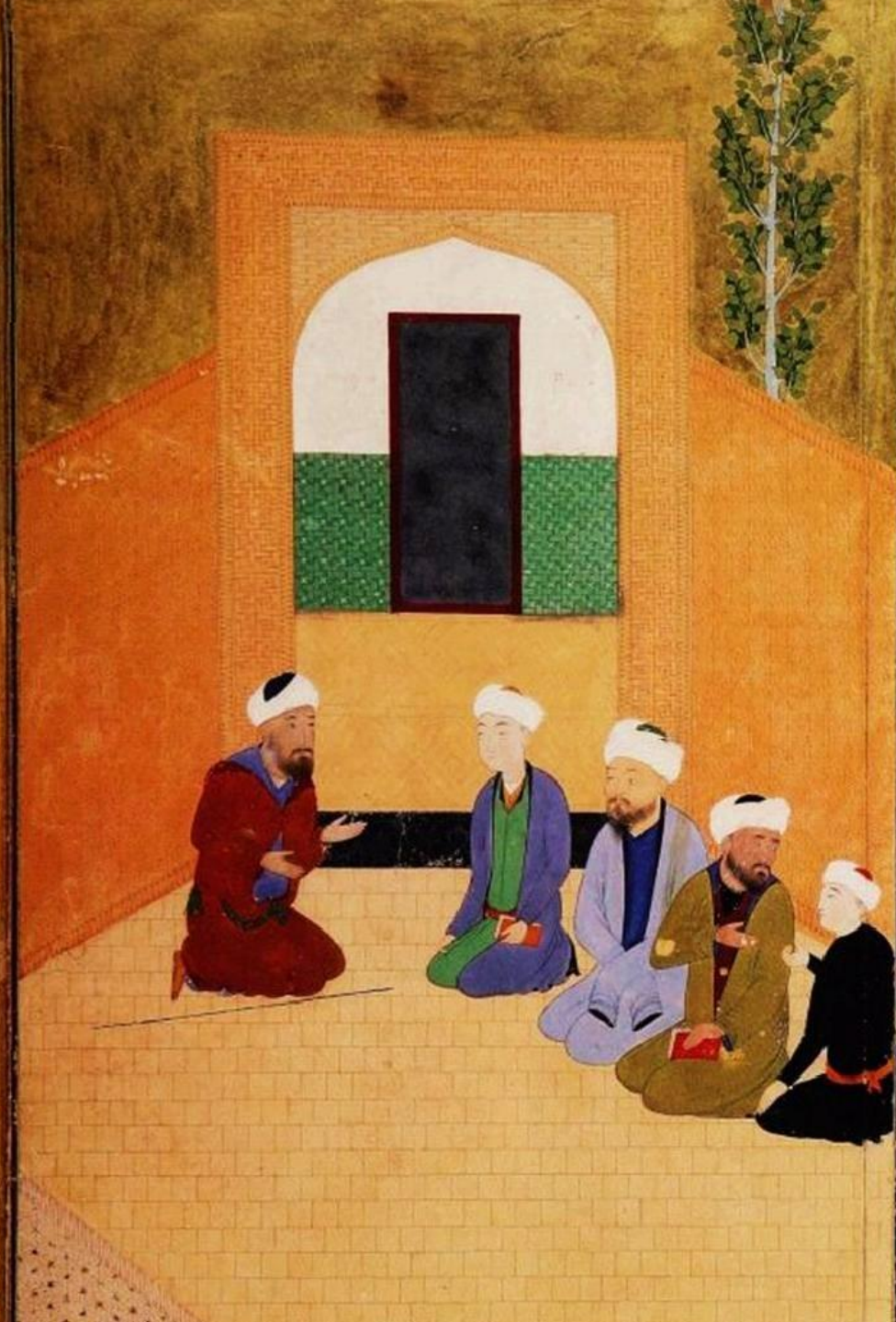
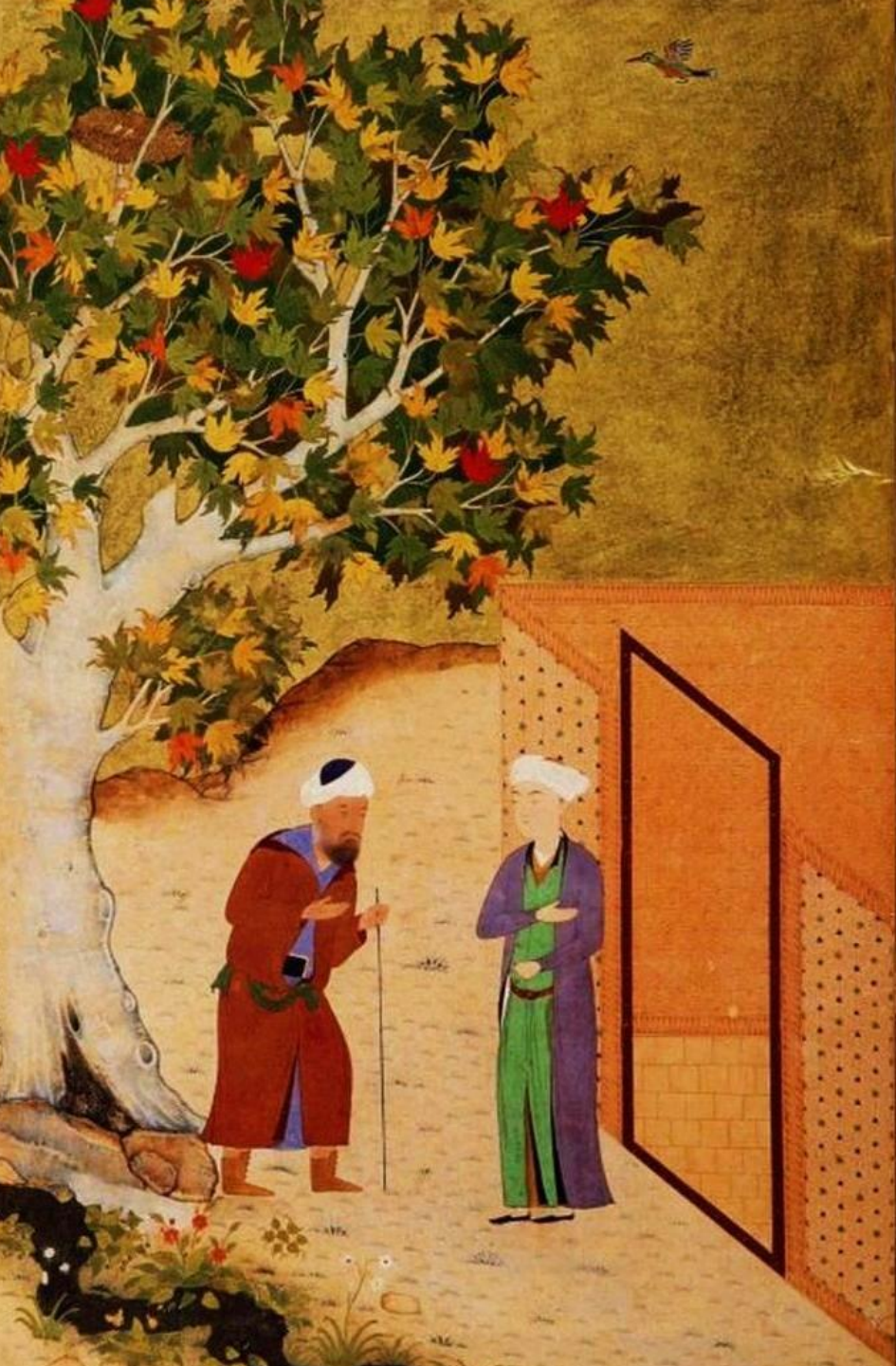

گفت کای کرم روان تابکجا

لی دست خوشخون درجا

سنتی که...

سبح...

- **Háfiz,**
Šams ad-Dín
Muhammad
(zomr. 1389)

perský mystický
básník ze Širázu,
jeho díla se dodnes
používají k
předpovídání
buducnosti

Hlavní básnická
sbírka:

Díván

ز جسر عبور رخ حور و پری کلابند

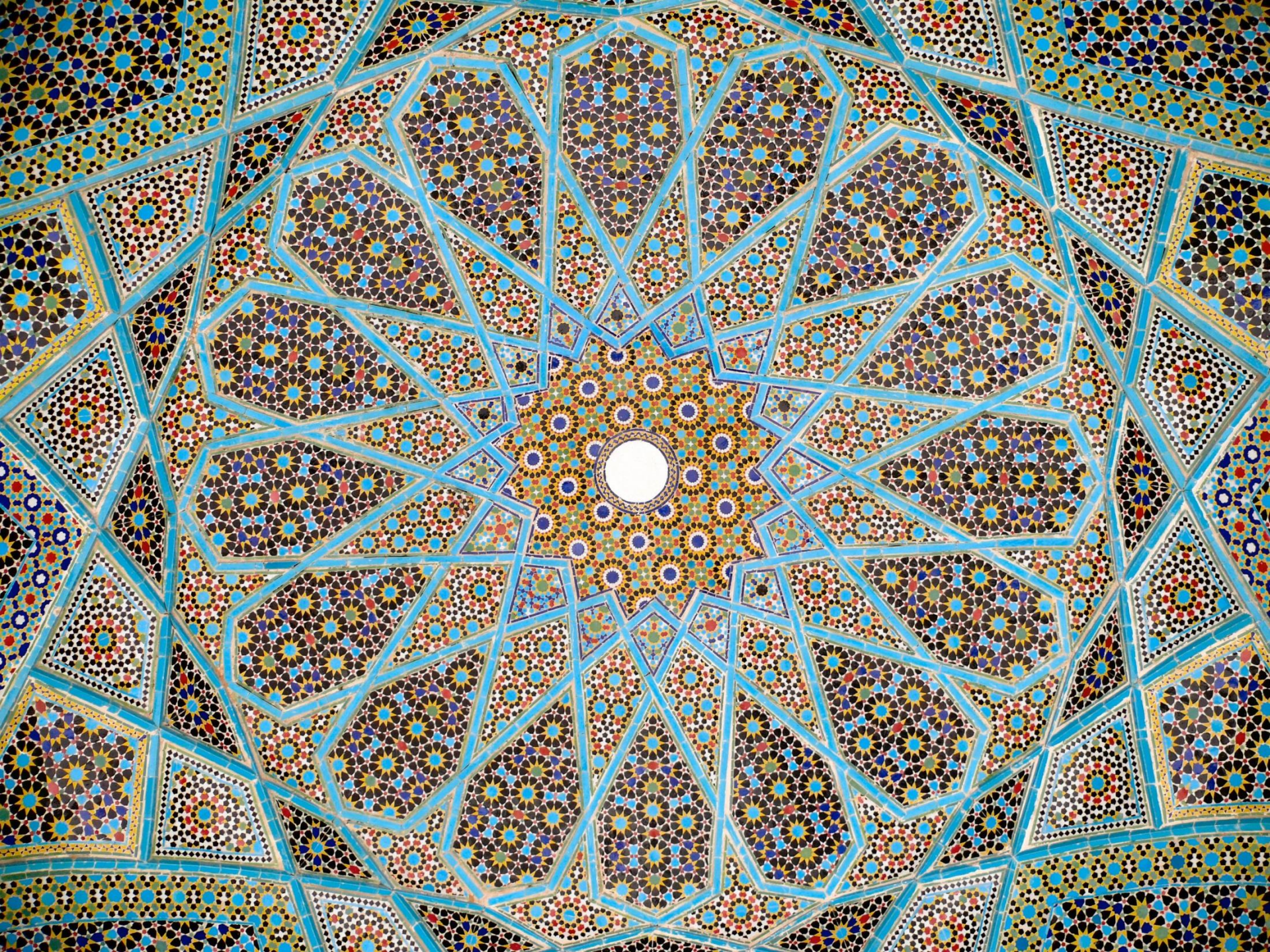
که شمع و عشرت و شکر رحمت

از غم بجز گریه ناله و فریاد که دوش

زده ام خالی و فریاد رسی می آید

مثنی کمال
فال حافظ

مثنی کمال
فال حافظ

انتشارات اروند

خیابان ۱۲ فروردین کوچه بنفشه پلاک ۱۱
میرزا پخش تهران - پخش اصفهان تلفن ۴۴۰۴۵۱۳

- *záwija* – řádivý dům (pers. *chánaka*, tur. *tekke*)

Hrobka a *záwija* sídí
Bul^cAbbáse, Marrákeš

Závija Sa'ad ad-Dín al-Džabawího,
Damašk

أهل البيت عليهم السلام سيدتنا فاطمة سيدتنا علي سيدتنا الحسن الحسين

يا آل محمد أنتوا أولى وصحايبك بقاءكم نزل إليكم كل مكرسة تقول إذا ما قيل جرم الرسول أبوكم فليس إليكم علي وإنما المطحون والنول وفيكم نزل القرآن حقا هكذا أتموه وأدركوا نزل لكل السب عزرا ليزول وجاها القريب العقول وسعد الدين شمس بن جاسم بطل وغوث و سلطان سليل

ساداتنا سلطان أهل الفد ماجه اسر البين القصب الفخر بعد العبد الجهادي المجاني الحسيني المبني القياسي قديم الله سرور قرون

سيدنا محمد الرضا سيدنا علي الجليل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علي

ابوبكر

الرسالة محمد

محمد

بِسْمِ اللَّهِ صَادِقٍ وَكَفِيلٍ
هَاهُ الْفِرْدَوْسُ أُمِّمَةٌ مُتَّيِبُونَ
سَكَرُ الْبَهْرَى فِيهِنَّ الْأَسْتَيْبَةُ
يَا قِبْلَةَ الْعَسَاقِ حِينَ بَلَّوْغِهَا
سَيِّدِي دِيغَارِي وَدِيغَارِي
حُبُّ مَسْمُونٍ مِمَّا لَيْدًا يَسْتَيْلُ
صَافِي الدَّمَةِ عِنْدَهُمْ يَمِيلُ
صِدْقُ النَّجَاءِ وَتُورِكُنْ دَلِيلُ
فَمَا الْبَقِيَّةَ لِلنَّبِيِّ سَوْءُ عُرُولُ
أَصَابَةُ عُرُولُ
أَنَّ فِي

سَيِّدِنَا
فَاطِمَةُ

Ribát („útočiště“), Súsá (Tunisko)

taríqa („cesta“) - súfijský řád

- *nakšbandíja* – Bahá ad-Dína Nakšband (Sýrie, Kavkaz, Kurdistan, Čína)
- *qádiríja* – ʿAbd al-Qádir b. Abí Sálíh Gílání (Irák, Pákistán, záp. a sev. Afrika)
- *čistíja* – Abú Isháq Šámí, zal. v Čistu (Iránu), *qawwálí* (India, Pákistán)
- *suhrawardíja* – Abú al-Nadžíb Suhrawardí (India, Pákistán)

osmanské řády:

- *mauláwíja* (tur. *mevleviye*) – Džalál ad-Dína Rúmí
- *bektašíja* – Hacı (Hadži) Bektaš Veli (křesťanské prvky, šamanismus, ʿAlí a 12 šíʿitských *imámů*), *yeni çeri*

Haci (Hadži) Bektaš Veli

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ب

ب

الحمد لله الذي جعلنا من آل أبي طالب

الشيء الذي جعلنا من آل أبي طالب

141 Derviche Bentachi

Baba Mond (Edmond Brahimaj)
vůdce *bektašije* sídlem v Tiraně

- **světci** (arab. *walí* - druh, *walí Alláh* - druh Boží; pers. *oulijáolláh* - druhové Boží)
- v ší'itském islámu *emámzádeh*, „synové imámů“

Qubbat imám al-Šáfi'í, Káhira

Mešita a hrobka *emámzáde* Hárún-e velájet, Isfahán

مردی با لباس راهبانه در حال نگاه کردن به یک تابلو یا نقاشی روی دیوار.

نقاشی دیواری که صحنه‌ای از سواران را نشان می‌دهد.

نقاشی دیواری از یک شخصیت مذهبی بنشین.

نقاشی دیواری با طرح‌های گوناگون و رنگارنگ.

نقاشی دیواری از یک شخصیت مذهبی در لباس قرمز.

دریچه‌ای با تزیینات آبی و سفید در انتهای راهرو.

نقاشی دیواری از یک شخصیت مذهبی در لباس سبز.

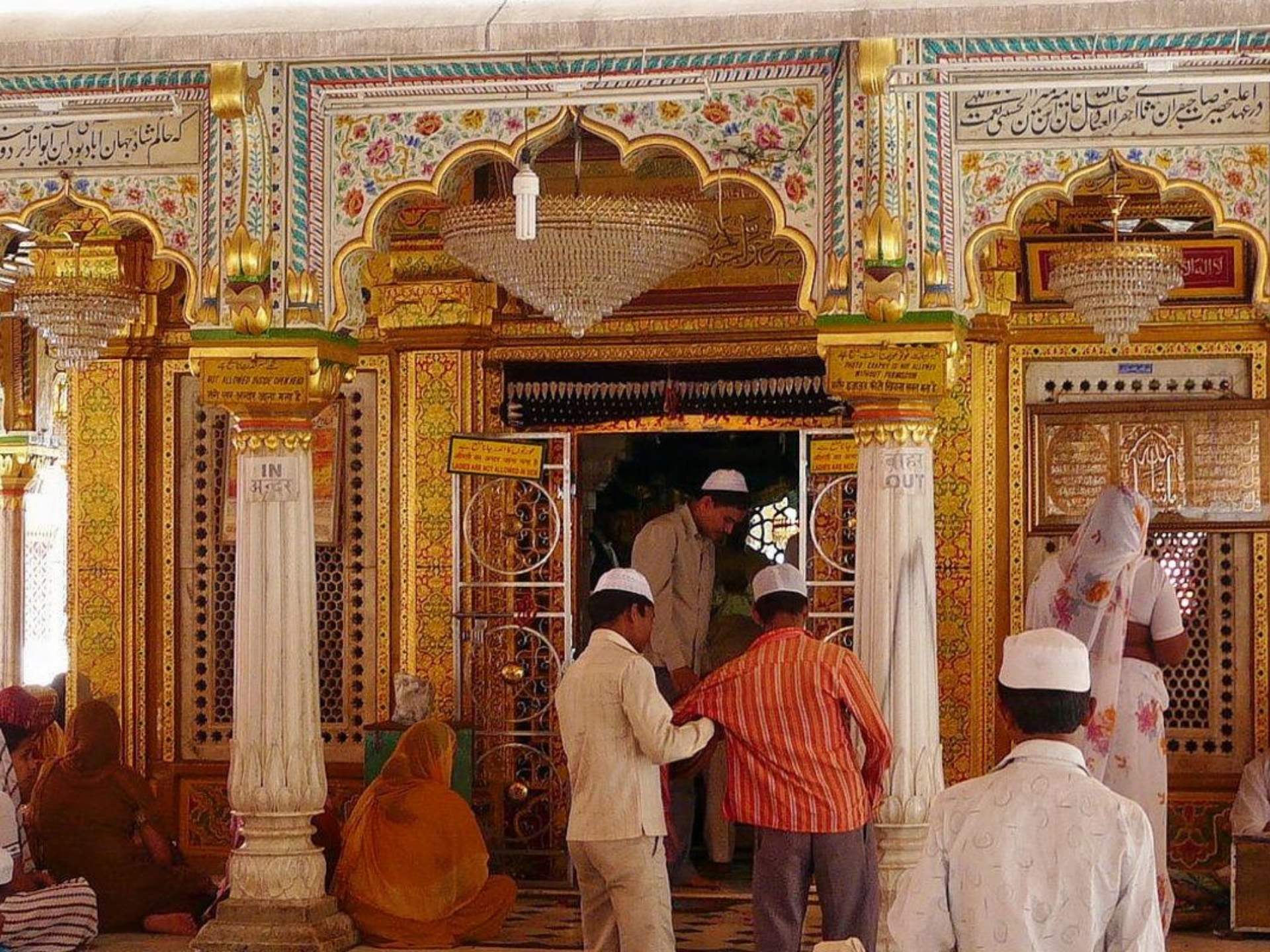
Hrobka Nizámuddína Awlíja (*Nizámuddín darga*), Dillí

Amir Chusraw ad-Dihláví (z. 1325)

که عالم شاه جهان آباد بود این بابا زبیر دو

در عهد نصیر جان بنام احمد العیال خان بن محمد سعید

ALL ALLOWED ENTER HERE
BUT ALL WIFE MUST COVER HEAD
AND NOT ALLOWED ENTER HERE

ENTER LEAVE IS NOT ALLOWED
WITHOUT PERMISSION
و نه خروجی بیهیچ مجوزی نیست

IN
مداخله

و نه خروجی بیهیچ مجوزی نیست
و نه خروجی بیهیچ مجوزی نیست

و نه خروجی بیهیچ مجوزی نیست
و نه خروجی بیهیچ مجوزی نیست

و نه خروجی بیهیچ مجوزی نیست
و نه خروجی بیهیچ مجوزی نیست

و نه خروجی بیهیچ مجوزی نیست
و نه خروجی بیهیچ مجوزی نیست

